

Lausunto

27.06.2024

Asia: VN/23899/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi fossiilisen polttoaineen jakelun päästökaupasta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot koskien HE luonnosta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi fossiilisen polttoaineen jakelun päästökaupasta.

Suhtaudumme myönteisesti EU:n laajuiseen fossiilisten polttoaineiden jakelun päästökauppaan. On positiivista, että laki tulee voimaan eikä siihen haettu lykkäystä, sillä päästökaupan toimeenpano ajaa Suomen ilmastotavoitteita sekä liikenteen päästövähennystavoitteita. Toimeenpanon lykkäys ei olisi vapauttanut Suomea direktiivissä määritellyistä taloudellisista ja edistämistoimia koskevista vastuista. Toimeenpano myös mahdollisesti parantaa Suomen vaikutusmahdollisuuksia päästökauppajärjestelmän edelleen kehittämisessä EU:ssa.

Kuten Kuntaliitto totesi lausunnossaan päästökauppadirektiivin toimeenpanon arviomuistiosta (3.1.2024), arvioitu päästövähennys on varsin vähäinen etenkin liikenteen osalta. Ilmastopaneelin raportin 4/2022 mukaan jakelijoiden päästökauppa 50 euron tonnihinnalla vähentäisi tieliikenteen päästöjä 0,15 Mt CO₂-ekv. vuodessa (vaihteluväli 0,07–0,4 Mt CO₂-ekv.) vuonna 2030. Kotimaan liikenteen päästöt olivat arviomuistion mukaan 9,8 Mt vuonna 2022. Tieliikenteen osuus taakanjakosektorin päästöistä on suurin, noin 35 prosenttia vuonna 2022. Tällaisenaan liikenteen päästökauppa onkin täydentävä ohjauskeino, sillä liikenteen päästötavoitteissa on päästävä huomattavasti merkittävimpiin päästövähennyksiin.

Tilastokeskuksen pikaennakkotiedon (30.5.2024) mukaan liikenteen päästöt vähenivät vuonna 2023 0,4 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. pääosin tieliikenteen suoritteen laskun ja liikennepolttoaineiden bio-osuuden hienoisen kasvun seurauksena. Lisäksi liikenteen uuden kasvihuonekaasupäästöjen perusennusteen mukaan tieliikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät yhteensä noin 50 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2005. On kuitenkin huomionarvoista, että perusennuste ei sisällä Orpon hallitusohjelman kirjauksia tai tällä hallituskaudella toteutettuja toimia, jotka lisäävät liikenteen päästöjä.

Kansallisten taloudellisten ohjauskeinojen lisäksi on huomioitava, että kunnat ja kaupungit voivat vaikuttaa liikenteen kulkutapajakaumaan, etenkin silloin kun kansalliset ja paikalliset toimet ajavat samaan suuntaan. Päästökaupan vaikuttavuutta voidaankin lisätä ohjaamalla päästökaupan tulot tehokkaasti päästöjä vähentäviin kokonaisuuksiin, missä huomioidaan eri hallinnon tasot kuten kunnat.

Hallitus on kehysriihessä päättänyt, että raskaan liikenteen ammattidiesel otetaan käyttöön, kun EU:n uusi polttoaineen jakelijoiden päästökauppa tulee voimaan vuonna 2027. Näin elinkeinoelämälle kompensoitaisiin polttoaineen hinnan nousua päästökaupan myötä. Ammattidieselin käyttöönotto tulisi kuitenkin toteuttaa siten, että toimijoilla säilyy kannuste vähentää polttoaineen kulutusta ja siirtyä puhtaampiin käyttövoimiin. Liikenteenpäästöt vähenevät hitaasti, joten jokaisen toimijan tulisi kirittää omaa toimintaansa päästöjen vähentämiseksi.

Suomelle kuuluvat huutokauppatulot tai niitä vastaava summa tulee käyttää päästökauppalaissa määriteltyihin tarkoituksiin, ml. uuden sosiaalisen ilmatorahaston kansallinen rahoitusosuus. Luonnoksen mukaan Suomi saa huutokauppatuloja jakelijoiden päästökaupan päästöoikeuksien huutokauppaamisesta arviolta n. 0,5 mrd. euroa vuodessa. Jäsenmaiden tulee toimittaa kansalliset suunnitelmat sosiaalirahaston varojen käytöstä komissiolle 30.6.2025 mennessä. Suomen tulee ohjata järjestelmästä saamansa tuotot toimijoiden energiasiirtymän vauhdittamiseen ja liikenteen vähähiilistämiseen.

Esitämme, että tuotoista osa ohjataan kuntien ja alueiden ilmastotyön rahoitukseen. Pidämme tärkeänä, että tuki ohjataan kestävän energiajärjestelmän, liikenteen käyttövoimasiirtymän ja kestävän liikkumisen kannalta tarpeellisiin ratkaisuihin. Kunnat ja kaupungit on huomioitava tukien kohdentamisessa, sillä niiden rooli on keskeinen kestävien liikkumisratkaisujen ja joukkoliikenteen edistämisessä, vähähiilisen kaukolämmön tuottajana ja liikenteen käyttövoimasiirtymän mahdollistajina.

Energiaköyhyyttä pystytään vähentämään ja välttämään eri tavoin ja Ilmastopoliittisen ohjauksen kehittyessä tarvitaan mahdollisesti uusia tapoja kompensoida sen haittavaikutuksia. Energiaköyhyys menee sosiaalipolitiikan alueelle, mikä on suureksi osaksi EU:n jäsenvaltioiden vastuulla. EU:lla on sosiaalialioissa vain rajoitettu toimivalta, mutta se on kuitenkin ajan kuluessa ottanut käyttöön monia sosiaalialan välineitä, mistä laajennetun päästökaupan sosiaalirahasto on yksi esimerkki.

Kuntaliitto on suhtautunut kriittisesti ehdotukseen sosiaalirahastosta, eikä pidä ehdotettua monimutkaista mekanismia määräaikaisenaan vaikuttavimpina ja hallinnollisestiärkevimpänä tapana varmistaa oikeudenmukaisuus. Erilaisten kansallisten ja paikallisten haittojen hyvittäminen olisi voitava kokonaisuudessaan suunnitella ja toteuttaa jäsenvaltioissa läheisyysperiaatetta noudattaen. Kun sosiaalirahaston kansallista suunnitelmaa laaditaan, on huolehdittava, että tuki

kohdistuu pientuloisille edistäen samalla siirtymää pois fossiilisista polttoaineista, kuten öljylämmityksestä.

Muita huomioita

Kappaleessa 3.5.2.6 mainitaan kuntien öljylämmityksestä luopumisen käynnistyneen hitaasti. Arvio pohjautuu perässä laahaavien tilastojen lukuihin eikä sen vuoksi kuvaa 2000-luvun kehitystä kovin hyvin. Vuoden 2021 lopulla kunnissa ja kuntayhtymissä oli Tilastokeskuksen tietojen mukaan vajaat 6 000 öljylämmitteistä rakennusta. Kuntaliiton tekemien selvitysten pohjalta todellinen luku on noin kolmasosa virallisista luvuista. Eroa selittää eniten siirtyminen biokaukolämpöön 2000-luvun aikana, jolloin taajamissa sijaitsevia kuntien öljylämmitteisiä rakennuksia siirtyi runsaasti kaukolämmön piiriin. Kaukolämpöön siirtyminen ei vaadi toimenpidelupaa, minkä vuoksi tieto öljylämmityksestä luopumisesta ei välity Tilastokeskukselle saakka.

Kuntaliiton arvion mukaan jäljellä olevista öljylämmitteisistä rakennuksista yli puolet säilyy toistaiseksi öljylämmitteisenä rakennuksen sijainnin (pohjavesialueet, saaret ym.), epäselvän tulevaisuuden tai myyntisuunnitelmien takia. Kuntien palvelurakennuksissa öljykulutus on tyypillisesti 5-10-kertainen verrattuna laskelmassa (kpl 3.5.2.3) käytettyyn omakotitalon öljynkulutukseen (2200 litraa/vuosi). Päästökaupan lisäkustannus (13,3 snt/litra) olisi tällöin 1500-3000 €/vuosi/palvelurakennus. Päästökaupan lisäkustannus kunnille ja hyvinvointialueille olisi suunnilleen 1,5-3 M€/vuosi.

Säännelty yhteisö

Palaute ehdotetusta säännellyn yhteisön määritelmästä ja veloitteiden siirrosta sopimuksella sekä sääntelyn kohdetta koskevista vaikutuksista

-

Maa-, metsä- ja kalatalous

Miten ja kenelle mahdolliset hyvitykset tulisi toteuttaa erityisesti maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoilla?

-

Liikennesektorin toimijat

Mitä vaikutuksia soveltamisalarajauksella on toimintaanne?

-

Miten mahdolliset hyvitykset niille yritysmuotoisille toimijoille, joiden käyttämä polttoaine tulee soveltamisalan piiriin, voisi toteuttaa?

-

Seppinen Marjaana
Kuntaliitto / Association of Finnish Municipalities